

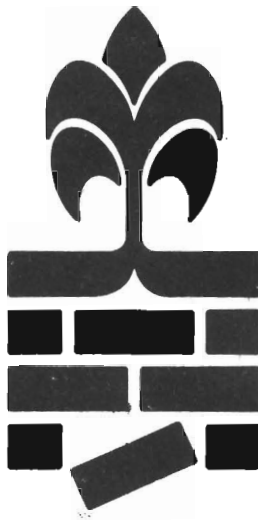
انتشارات دانشگاه شیراز

۱۵۲/۲

مجموعه مقالات
دومین گردهمایی دانشگاه شیراز پیرامون
نقش پژوهش در بازسازی

جلد دوم

(مقالات فنی و مهندسی ، کشاورزی و پزشکی)

۱۳۶۸

مسکن و بازسازی

مهندس لطفعلی بهپور

دانشکده مهندسی دانشگاه شیراز

پیشگفتار

از مهمترین موضوعاتی که در امر بازسازی مناطق جنگزده می بایستی به آن توجه کافی شود، مسالهٔ ایجاد و بازسازی خانه‌های مسکونی است. اما پیش از هرگونه اقدام اجرایی گسترده در این زمینه، برنامهریزی و پژوهش شرط اساسی موفقیت است.

اهمیت پژوهش و بررسی در این زمینه، دلایل بسیاری دارد که به عنوان نمونه به چند مورد می‌توان اشاره کرد:

- ۱- مشکل تامین مسکن را باید در پیوند با مسائل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بررسی کرد.
- ۲- شرایط اقلیمی و جغرافیایی متفاوت را در نواحی مختلف می بایستی در نظر گرفت.
- ۳- با توجه به عظمت هزینهٔ ضروری برای بازسازی و نیاز به مصالح و سرمایه و ابزار کار، بازسازی باید بطوری برنامه‌ریزی شود که هم عملی باشد و هم سبب وارد آمدن فشار اقتصادی به سایر بخش‌های کشور نشود بلکه تا آنجا که ممکن است توسعه و رونق ایجاد کند.
- ۴- نحوهٔ مشارکت مردم در امر بازسازی که هم از نظر اقتصادی ضروری است و هم شرط لازم برای ایجاد وابستگی مردم به منطقهٔ بازسازی شده می باشد باید دقیقاً مشخص شود.
- ۵- برنامه‌ریزی به گونه‌ای باشد که مشکلات موجود شهری و روستایی را که در

اکثر نقاط کشور مشاهده می شود، بتوان تا حدودی برطرف کرد و به عبارت دیگر از نظر شهرسازی، تاسیسات شهری و نظایر آن از ابتدا برنامهریزی شود.

۶- بازسازی، موجب تشویق مهاجرت روستاییان به شهرنشود، بلکه برعکس عمل کند.

۷- برنامهریزی مسکن باید با برنامهریزی در بخش دیگر، مانند توسعه و بازسازی صنایع، کشاورزی، خدمات و غیره هماهنگ باشد.

۸- درپاره‌ای از نواحی ممکن است مسائل خاص نظامی و ایمنی به گونه‌ای مطرح باشد که مثلاً "ساختن پناهگاه و نظایر آن را ایجاب کند. طبیعاً" اینگونه مسائل باید در بازسازی مسکن نیز مورد توجه قرار گیرد.

ارتباط بازسازی مسکن در مناطق جنگزده با مشکل مسکن در سطح کشور

با توجه به مطالب بالا، مطلبی اساسی و بسیار مهم آشکار می شود که عدم توجه به آن، هرگونه کوشش موفقیت آمیز را در جهت بازسازی و تامین مسکن در نواحی جنگزده بسیار مشکل کرده و یا لاقلاً اثرات جنبی نامطلوب بر سایر نواحی مملکت خواهد گذاشت. این مطلب را می توان در یک جمله خلاصه کرد: مشکل مسکن در مناطق جنگزده جدای از این مشکل در سطح کشور نیست. به عبارت دیگر، برای موفقیت در بازسازی و تامین مسکن در مناطق جنگزده، می بایستی برای حل مشکل مسکن در سطح کشور کوشش کرد. در غیر این صورت، یا مساله در نواحی جنگزده حل نمی شود و یا مسائل موجود در مرمسکن در سایر بخش های مملکت حادث خواهد شد.

در اینجا، مشکل اصلی امکانات اقتصادی مملکت است. برای مساله مسکن می بایستی راه حل های اقتصادی و صرفه جویانه یافت و این امر می بایستی محور هرگونه پژوهش و برنامهریزی در مرمسکن باشد. سایر مواردی که به پاره‌ای از آنها در پیشگفتار اشاره شد، باید در ارتباط با این محور، مورد بررسی و پژوهش و برنامهریزی قرار گیرند. البته منظور از راه حل صرفه جویانه، حذف کارآیی مسکن و یا کوچک و ساده کردن بیش از حد آن نیست، بلکه یافتن راههایی است که بتوان مسکن هایی

ساخت که هم کارآیی داشته و مطلوب باشند و هم در عین حال به حداقل هزینه و سرمایه و ابزار و مصالح گران قیمت نیاز داشته باشند و درست در همین جا است که اهمیت پژوهش و برنامهریزی روشن می شود.

برای این که ضرورت یا دسده بهتر مشخص شود، باید به نیاز مسکن در سطح کشور، در حال حاضر و در سالهای آینده نزدیک، نظری بیندازیم. سپس پیشنهادهای را که شاید بتوانند در حل مشکل مسکن، در مناطق جنگزده و نیز در سطح کشور راهگشا باشند، مطرح خواهیم کرد.

رشد جمعیت و مشکل مسکن

می دانیم که جمعیت کشور، به سرعت در حال افزایش است. آمار موجود نشان می دهد که جمعیت کشور در سی سال گذشته، مطابق جدول ۱ تغییر کرده است.

جدول ۱- رشد جمعیت کشوری ۳۰ سال

سال	کل جمعیت	جمعیت شهری	جمعیت روستایی
۱۳۳۵	۱۸۹۵۴۷۰۴	۵۹۵۳۵۶۳	۱۳۰۰۱۱۴۱
۱۳۴۵	۲۵۷۸۸۷۲۲	۹۷۹۴۲۴۶	۱۵۹۹۴۴۷۶
۱۳۵۵	۳۳۷۰۸۷۴۴	۱۵۸۵۴۶۸۰	۱۷۸۵۴۰۶۴
۱۳۶۵	۴۹۷۶۴۸۷۴	۲۶۹۵۲۸۹۴+	۲۲۵۶۳۵۱۷

دیده می شود که در دوره ۲۰ ساله ۱۳۴۵ تا ۱۳۶۵ جمعیت کشور تقریباً "دو برابر شده است و از ۱۳۵۵ تا ۱۳۶۵ بیش از ۱۶ میلیون نفر به جمعیت افزوده شده است. بدیهی است که این افزایش جمعیت، نیاز به مسکن را به شدت افزایش داده و اگر روند رشد جمعیت به همین صورت باشد (که به احتمال قریب به یقین چنین خواهد بود) در سالهای آینده، مشکل به مراتب بزرگتر خواهد شد.

لازم به تذکر است که متأسفانه افزایش جمعیت تنها مساله موجود

نیست ، بلکه عوامل دیگری نیز در تشدید مشکل مسکن دخالت دارند که در اینجا به چند مورد اشاره می کنیم .

۱- جمعیت ایران بسیار جوان است . آمار نشان می دهد که در سال ۱۳۴۵ ، میانه^۶ سنی جمعیت ۱۶/۹ سال و در سال ۱۳۵۵ میانه^۶ سنی ۱۷/۴ سال بوده است . در سال ۱۳۶۵ ، جمعیت زیر ۶ سال بالغ بر ۱۱۳۴۸۴۸۰ نفر بوده است . مفهوم جوانی جمعیت این است که در حال حاضر تعداد زیادی از افراد مملکت زیر سن ازدواج قرار دارند . اگر توجه کنیم که در فاصله^۶ ۱۳۵۵ تا ۱۳۶۵ ، ۱۶ میلیون نفر به جمعیت اضافه شده و اگر تعداد فوت شدگان غیر خردسال را در این فاصله پیدا کرده و به این رقم اضافه کنیم ، دیده می شود که بسیار بیشتر از ۱۶ میلیون نفر ، ۱۰ سال به پایین دارند . بدیهی است که در سالهای آینده ، این جمعیت عظیم به سن ازدواج رسیده و تشکیل خانواده خواهند داد و بخش عمده^۶ این خانواده ها نیاز به مسکن جدید خواهند داشت ، زیرا فوت شدگان به مراتب کمتر از این تعداد خواهند بود .

۲- مهاجرت روستاییان به شهرها روبه افزایش است . با توجه به جدول ۱ دیده می شود که نسبت جمعیت شهری و روستایی در سالهای مختلف به صورت جدول ۲ بوده است . این دو جدول نشان می دهند که هر ساله از جمعیت روستاها تعداد زیادی به شهرها مهاجرت کرده اند ، هرچند که جمعیت روستاها در حال افزایش بوده است .

جدول ۲- درصد جمعیت شهری در سالهای مختلف

سال	درصد جمعیت شهری	درصد جمعیت روستایی
۱۳۳۵	۳۱	۶۹
۱۳۴۵	۳۸	۶۲
۱۳۵۵	۴۷	۵۳
۱۳۶۵	۵۴+	۴۶-

این مهاجرت از شهر به روستا، مسالهٔ نیاز به مسکن را تشدید می‌کند، زیرا روستاییانی که به شهر می‌آیند، مسکن لازم ندارند، در حالی که مسکن رها شده آنها در روستا، اغلب بدون استفاده می‌ماند و بعد از مدتی مخروبه می‌شود.

۳- علاوه بر استهلاک معمولی خانه‌ها، بسیاری از خانه‌های موجود در حال حاضر از مصالح بی دوام، مانند خشت و گل و چوب و امثال آن ساخته شده‌اند که به تدریج مستهلک می‌شوند و به جای آن می‌بایستی مسکن جدید ایجاد کرد. معمولاً با روند کنونی تغییر انتظارات مردم از مسکن نوع مصالح آنها عوض می‌شود و اگر قرار باشد که این خانه‌ها مجدداً ساخته شوند، دیگر به شکل پیشین و از مصالح و باروش‌های پیش نخواهند بود. به عبارت دیگر، این تعداد خانه‌های مستهلک شده نیز به تقاضای مسکن افزوده می‌شوند. شاید تصور شود که تعداد اینگونه واحدهای مسکونی که از مصالح بی دوام ساخته شده‌اند زیاد نیست، اما نظری به جدول ۳ نشان می‌دهد که در سال ۱۳۵۵ از ۵۳۰۵۵۳۸ واحد مسکونی در کل کشور ۳۷۴۳۸ واحد از اسکلت فلزی و بتون مسلح و ۱۱۸۶۸۱۱ واحد از آجر و آهن و ۴۶۱۴۷ واحد از سنگ و آهن بوده‌اند که مواد بی دوام محسوب می‌شوند. ۵۳۵۰۸۶ واحد از آجر و چوب و ۳۷۰۴۰۳ واحد از سنگ و چوب و ۷۲۰۹۶ واحد از بلوک سیمانی تشکیل یافته‌اند که می‌توان آنها را مواد نیمه بادوام به حساب آورد. بقیه، یعنی متجاوز از ۳ میلیون واحد مسکونی (از کل پنج میلیون و سیصد هزار واحد مسکونی در سطح کشور) از مصالح بی دوام مانند خشت و چوب (۱۹۷۴۱۱۵ واحد)، خشت و گل (۹۳۴۴۴۸ واحد)، چوب (۱۷۲۶۹ واحد)، حصیر و مشابه (۸۶۹۸۴ واحد)، چادر (۲۶۹۲۱ واحد) و انواع دیگر (۱۷۸۲۰ واحد) ساخته شده بودند.

هرچند که نتایج سرشماری سال ۱۳۶۵، هنوز بطور کامل منتشر نشده، اما روشن است که با توجه به ظرفیت خانه‌سازی سالانه در کشور، هنوز هم تعداد زیادی از واحدهای مسکونی از همین مصالح بی دوام و یا نیمه بادوام تشکیل شده‌اند.

۴- سوانح طبیعی، مانند زلزله و سیل، که متأسفانه بخاطر شرایط اقلیمی و جغرافیایی ایران، اغلب در نقاطی مختلف روی می‌دهند هر ساله تعداد واحدهای مسکونی را از بین می‌برند.

جدول ۳- تعداد واحدهای مسکونی خانوارهای معمولی کشور، برحسب سال ساختمان سازی و نوع مصالح عمده ساختمانی

سال ساختمان سازی	جمع	بتون مسلح				جمع کشور
		سنگ و آهن	آجر و چوب	سنگ و چوب	اسکلت فلزی و آجر و آهن	
۱۳۵۵	۱۱۵۱۲۰	۱۳۹۸	۱۲۹۸۴	۵۱۴۰	۳۷۰۴۰۴	۱۳۵۵
۱۳۵۴	۱۸۰۲۰۳	۲۱۱۳	۲۱۷۵۸	۷۲۱۲	۳۷۰۴۰۴	۱۳۵۴
۱۳۵۳	۱۸۶۷۹۵	۲۲۴۳	۲۳۹۰۲	۷۹۹۵	۳۷۰۴۰۴	۱۳۵۳
۱۳۵۲	۱۸۰۷۶۸	۲۲۴۰	۲۴۳۲۸	۸۵۰۸	۳۷۰۴۰۴	۱۳۵۲
۱۳۵۱	۲۶۱۴۸۱	۳۶۴۳	۳۴۷۹۷	۱۴۹۶۹	۳۷۰۴۰۴	۱۳۵۱
۱۳۴۶-۵۰	۱۱۱۳۵۱۱	۱۱۳۴۸	۱۲۹۲۰۲	۸۰۰۵۸	۳۷۰۴۰۴	۱۳۴۶-۵۰
پیش از ۱۳۴۶	۳۲۶۷۶۶۰	۲۳۱۶۲	۲۸۸۱۱۵	۲۴۶۵۲۱	۳۷۰۴۰۴	پیش از ۱۳۴۶

ماخذ- مرکز آمار ایران . سرشماری عمومی نفوس و مسکن آبانماه ۱۳۵۵ کل کشور ، تهران ، ۱۳۵۹.

دنیاله، جدول ۳- تعداد واحدهای مسکونی خانوارهای معمولی ....

دیگر	چادر	حصیر و مشابه	کشت و گل	چوب	خشت و چوب	بلوک سیمانی	سال ساختمان ساری	واحد مسکونی
۱۷۸۲۰	۲۶۹۲۱	۸۶۹۸۴	۹۳۴۴۴۸	۱۷۲۶۹	۱۹۷۴۱۱۵	۷۲۰۹۶	.....	جمع
۴۴۹	۳۷۲۵	۹۱۱۶	۶۶۱۸	۵۰۹	۱۷۷۷۲	۴۹۹۱	.....	۱۳۵۵
۵۵۱	۱۶۱۰	۷۷۵۷	۱۲۹۰۷	۹۰۶	۳۰۱۴۲	۸۱۱۸	.....	۱۳۵۴
۵۷۵	۱۱۹۹	۷۶۹۰	۱۶۸۲۶	۴۹۸	۳۶۳۳۵	۸۲۸۱	.....	۱۳۵۳
۵۶۸	۱۱۲۶	۶۴۷۷	۱۸۶۵۹	۴۵۹	۳۸۹۳۲	۶۳۴۸	.....	۱۳۵۲
۷۰۲	۲۴۹۶	۱۰۷۴۸	۳۱۶۲۲	۶۴۵	۶۲۶۵۴	۷۱۷۳	.....	۱۳۵۱
۳۳۱۸	۶۹۳۹	۲۶۳۰۹	۱۶۳۳۸۹	۲۹۱۱	۳۵۴۰۵۱	۱۸۵۹۵	.....	۱۳۴۶-۵۰
۱۱۶۵۷	۹۹۲۶	۱۸۸۸۷	۶۸۴۴۳۷	۱۱۳۴۱	۱۴۳۴۲۳۹	۱۸۵۹۰	.....	بیش از ۱۳۴۶

ماخذ مرکز آمار ایران . سرشماری عمومی نفوس و مسکن آبانماه ۱۳۵۵ ، کل کشور . تهران ، ۱۳۵۹ .

هـ. نیاز به بازسازی مناطق جنگزده و خانه‌های تخریب شده نیز ابعاد مشکل را بزرگتر می‌کند.

با توجه به مطالب یاد شده و با خوشبینانه‌ترین برآورد ها، اگر بخواهیم مشکل مسکن از این که هست حادث نشود، در ده سال آینده باید هر سال حدود ۵۰۰۰۰۰ واحد مسکونی ایجاد شود. در حالی که جدولهای ۳ و ۴ نشان می‌دهند که روند ساختمان سازی در ۱۵ سال گذشته بسیار پایین تر از این حد بوده است. در فاصله سالهای ۱۳۵۱ تا ۱۳۵۵، طبق جدول ۳، حداکثر تولید واحدهای مسکونی در کل کشور مربوط به سال ۱۳۵۱ و برابر با ۲۶۱۴۸۱ واحد و حداقل آن مربوط به سال ۱۳۵۵ و برابر با ۱۱۵۱۲۰ واحد بوده است. طبق جدول ۴ تعداد ساختمان های تکمیل شده توسط بخش خصوصی در مناطق شهری، در فاصله سالهای ۱۳۵۷ تا ۱۳۶۱، حداکثر مربوط به سال ۱۳۵۹ و برابر با ۱۶۳ هزار واحد و حداقل آن مربوط به سال ۱۳۶۱ و برابر با ۱۰۲ هزار واحد بوده است که از این مقدار نیز حدود ۱۵ درصد مربوط به ساختمان های مسکونی همراه با محل کسب و بازرگانی می باشد.

جدول ۴- ساختمان های تکمیل شده توسط بخش خصوصی و درصد توزیع آنها بر حسب نوع استفاده در مناطق شهری کشور*

سال تکمیل		تعداد ساختمان		مسکونی با محل کسب		سایر	
		(هزار)					
۱۳۵۷	۱۱۳	۹۱/۴	۴/۴	۳/۷	۰/۳		
۱۳۵۸	۱۴۲	۸۶/۸	۶/۸	۶/۱	۰/۲		
۱۳۵۹	۱۶۳	۸۴/۹	۸/۵	۶/۳	۰/۴		
۱۳۶۰	۱۲۲	۸۵/۰	۸/۳	۶/۳	۰/۳		
۱۳۶۱	۱۰۲	۸۶/۴	۷/۰	۶/۱	۰/۵		

* سالنامه آماری کشور، مرکز آمار ایران، اسفند ۱۳۶۲، ص ۴۹۹.

انتظار نمی رود که در سالهای آینده نیز با روش های موجود ساختمان سازی و همچنین تولید مصالح با کمیت و کیفیت کنونی ، بتوان به هدف ایجاد ۵۰۰ هزار واحد مسکونی در سال دست پیدا کرد . زیرا با توجه به هزینه فعلی ساخت یک واحد مسکونی متوسط که حداقل حدود چهار میلیون ریال تمام می شود ، واضح است که تولید ۵۰۰ هزار واحد مسکونی به چه سرمایه هنگفتی نیازمند است . گذشته از آن ، حتی اگر این سرمایه عظیم را به این کار اختصاص دهیم ، مصالح لازم را در اختیار نداریم ، که طبعاً "به علت افزایش تقاضا و کمبود عرضه ، قیمت مصالح دچار تورم شدید خواهد شد و در صورتی که امکانات اقتصادی را متوجه تولید ویا وارد کردن مصالح ساختمانی کنیم ، در آن صورت فشار شدید بر رشته های دیگر صنعتی و کشاورزی و بهداشتی و آموزشی و غیره وارد خواهد شد . پس چه باید کرد ؟ در پاسخ به همین پرسش است که باید به موضوع پژوهش و برنامهریزی و ایجاد تغییر اساسی در نحوه برخورد با مشکل مسکن ، بهای لازم داده شود و این چه دریا سازی مناطق جنگزده و چه در مورد کل کشور ، دارای اهمیتی حیاتی است .

زمینه های پژوهش

با آنچه که گفته شد ، بدیهی است که یافتن راه حل های منطقی و ممکن ، نیازمند تلاش پژوهشی وسیعی است . در این راه ، می بایستی از تجربیات همه متخصصین ، تا حد امکان استفاده کرد و تجربیات گرانبهای گذشتگان را که در معماری و ساختمان سازی بومی نواحی مختلف کشور تجلی می کند مورد مطالعه و بررسی قرار داد تا از تلفیق دانش جدید مهندسی و دستاوردهای گذشته راه حل های مناسب بدست آید . برای رسیدن به این هدف ، بایستی پژوهش ها ، در یک یا چند مرکز تحقیقاتی متمرکز شود تا علاوه بر جمع کردن کارهای پراکنده ، از دوباره کاریها جلوگیری شده و به تحقیقات جهت داده شود .

نکته مهم دیگر این است که دولت باید توسط سازمانها و ادارات مربوط به مسکن ، برای بکارگیری روش های علمی حاصل از تحقیقات ،

ضمانت اجرایی فراهم آورد.

اما در مورد زمینه‌های پژوهش، می‌توان موارد بسیاری را مطرح کرد که تهیه صورت جامع و دقیقی از آن‌ها، خودباید توسط مجمعی از صاحب نظران انجام شود. اما در اینجا به چند مورد که بنظر می‌رسد اهمیت بیشتری دارند، اشاره می‌کنیم:

- ۱- پژوهش پیرامون مصالح ساختمانی: چون بخش عمده‌ای از هزینه‌های یک ساختمان را مصالح آن تشکیل می‌دهد، لذا پژوهش در جهت تهیه مصالح ساختمانی ارزان، که دارای ویژگیهای لازم بوده و تا حد امکان بتوان آن را در داخل مملکت، در مقیاس وسیع و در نقاط مختلف تولید کرد، دارای اهمیت بسزایی است.
- ۲- پژوهش پیرامون اشکال و فرمهای معماری ساختمان: اگر ساختمان، چه در سطح یک واحد و چه در مقیاس کلی و مجموعه‌های ساختمانی، دارای شکل معماری مناسب باشد، می‌توان از فضا حداکثر استفاده را بعمل آورده و علاوه بر صرفه جویی در سطح زیربنای ساختمانها، هزینه‌های تاسیسات و وسایل رفاهی دیگر را کاهش داد.
- ۳- پژوهش در زمینه آموزش و تربیت کارکنان متخصص مورد نیاز در امر ساختمان و مسکن: این موضوع از آن روالهای اهمیت است که وجود افراد متخصص از سطوح ساده تا عالی در نقاط مختلف، می‌تواند کیفیت و کمیت ساختمانها را بهتر کرده و در میزان هزینه‌ها نیز صرفه جویی قابل ملاحظه‌ای بعمل آورد.
- ۴- تدوین آیین نامه‌ها و استانداردهای (استاندهای) علمی و فنی: آئین نامه‌ها می‌توانند در بهبود کیفیت ساختمانها و نیز کاهش هزینه‌ها تاثیر فراوانی بگذارند، مشروط بر این که ضمانت اجرایی داشته باشند.
- ۵- پژوهش در نحوه ایجاد امکانات عمومی: منظور از این پژوهش، یافتن راه‌حل‌های مناسب جهت ایجاد مدارس، بیمارستانها، راهها، تاسیسات عمومی و بطور کلی امکاناتی است که بتواند علاوه بر برآوردن کیفیت زندگی در واحدهای مسکونی، هزینه‌های عمومی و خصوصی را در امر ایجاد مسکن کاهش داده و نگهداری آنها را تسهیل کند.

۶- پژوهش درزمینه تاسیسات ساختمانی: از آنجا که تاسیسات ضروری مختلف برای یک ساختمان، مانند گرمایش و سرمایش و آبرسانی و غیره، هزینه‌های قابل توجهی را ایجاد می‌کند، پژوهش درزمینه ایجاد تاسیسات مناسب و با دوام و متناسب با شرایط بومی و اقلیمی، که در عین حال هزینه زیادی دربر نداشته باشند نیز از اهمیت کافی برخوردار است.

بدیهی است که زمینه‌های بسیاری جهت پژوهش وجود دارد، که امید است در آینده با توجه مسئولین و دست‌اندرکاران، شاهد حرکت وسیعی در این باره باشیم. مهم این است که تلاش پژوهشی می‌بایستی هرچه زودتر شروع شود.

منابع:

- ۱- سرشماری عمومی نفوس و مسکن، سازمان برنامه، مرکز آمار ایران، بهمن ماه ۱۳۴۹، ج ۱۷۲.
- ۲- آمار منتخب، سازمان برنامه و بودجه، مرکز آمار ایران، ۱۳۵۳.
- ۳- همان ماخذ، ۱۳۵۵.
- ۴- سرشماری عمومی نفوس و مسکن (آبان ماه ۱۳۵۵) کل کشور، سازمان برنامه و بودجه، مرکز آمار ایران، دی ۱۳۵۹، شماره ۱۸۶.
- ۵- سالنامه آماری کشور (سال ۱۳۶۱)، سازمان برنامه و بودجه، مرکز آمار ایران، اسفندماه ۱۳۶۲.

